

Zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom

Vodič za udruge osoba s invaliditetom,
agencije za provedbu zakona, nacionalne ustanove
za ljudska prava, medije i ostale zainteresirane strane

European Network on Independent Living
studeni 2014.

Autori vodiča i službeni partneri

Ovaj vodič izradili su:

European Network on Independent Living (www.enil.eu)

European Network on Independent Living (Europska mreža za neovisno življenje - ENIL) sveeuropska je mreža za osobe s invaliditetom, s članovima širom Europe. ENIL je forum za sve osobe s invaliditetom, udruge za neovisno življenje i njihove suradnike bez invaliditeta, otvoren za sve teme o neovisnom življenju osoba s invaliditetom. ENIL predstavlja pokret osoba s invaliditetom za ljudska prava i društvenu inkluziju koja se temelji na solidarnosti, međusobnoj potpori, deinstitucionalizaciji, demokraciji, samopredstavljanju i samoodređenju. Dodatne informacije pronađite na: www.enil.eu

Službeni partner:

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom Republike Hrvatske (www.posi.hr)

Opseg i način rada Ureda temelji se na Zakonu o pučkom pravobranitelju za osobe s invaliditetom. Primarni zadaci Ureda uključuju praćenje provedbe mjera iznesenih u Nacionalnoj strategiji izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007.-2015., Akcijskom planu Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: Pобоljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006.-2015. i u Konvenciji UN-a o pravima osoba s invaliditetom.

Ovaj vodič je napisao Miro Griffiths, a uredila Ines Bulić. European Network on Independent Living (ENIL) se zahvaljuje gđi Anki Slonjšak, Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom u Republici Hrvatskoj i gđi Branki Meić Salie, iz Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, kao i gđi Joanni Perry, iz OESS – Ureda za demokratske institucije i ljudska prava, na dragocjenim komentarima i prijedlozima prilikom izrade vodiča.

Prijevod: Morana Zibar

Predgovor

Na dan kad je u Zagrebu održan seminar o zločinu iz mržnje prema osobama s invaliditetom, osobu s intelektualnim smetnjama pretukao je susjed, a rezultat napada bili su potres mozga i slomljena kost. Srećom, ne znamo za mnogo takvih slučajeva, no svjesni smo mnoštva slučajeva neprijateljstva prema osobama s invaliditetom, koji se svode na vrijeđanje, ismijavanje na internetu ili u javnom prometu, ili na dugoročno maltretiranje i zlostavljanje, što čini kazneno djelo i izaziva mnogo patnje. Dosad nismo imali prikladne alate i mehanizme da reagiramo na takve slučajeve i vidjeli smo da intervencije vlasti nisu uspijevale zaustaviti takve oblike nasilja, a osobe s invaliditetom zato i nisu bile sklone prijavljivati incidente. Iako zakon predviđa sankcioniranje kaznenih prekršaja koji se temelje na invaliditetu, vlasti i osobe s invaliditetom znaju vrlo malo o tome. Dok smo na seminaru slušali o primjerima zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom – a pogotovo incidentima iz mržnje – mogli smo prepoznati mnoge situacije koje osobe s invaliditetom jednostavno moraju trpjeti. Vjerujem da je seminar o zločinu iz mržnje prema osobama s invaliditetom početna točka u davanju ovlasti ne samo osobama s invaliditetom nego i cjelokupnom hrvatskom društvu da prestanu tolerirati različite oblike neprijateljstva prema osobama s invaliditetom, a da ne moramo čekati da prerastu u ozbiljnije oblike nasilja.

Anka Slonjšak

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom Republike Hrvatske

Sadržaj

Poglavlje 1: Uvod	5
1.1 Podloga	5
1.2 Svrha vodiča	6
Poglavlje 2: Što je zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom?	8
2.1 Što je zločin?	8
2.2 Razumijevanje zločina iz mržnje	9
2.3 Zločin iz mržnje i invaliditet	11
2.4 Zločin iz mržnje i pokret za neovisno življenje	13
Primjer iz prakse: Hrvatska	14
Poglavlje 3: Prepoznavanje zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom	16
3.1 Zločin iz mržnje i posljedice za žrtve	16
Primjer iz prakse: Slučaj Đorđević	17
3.2 Praćenje zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom	18
Poglavlje 4: Prijavljivanje zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom	21
4.1 Kako prijaviti zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom	21
4.2 Uloga policije i ostalih službi	22
4.3 Uloga udruga osoba s invaliditetom	22
4.4 Važnost dokaza	23
Poglavlje 5: Suzbijanje zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom	24
5.1 Preporuke za djelovanje	24
5.2 Preporuke sa Seminara o zločinu iz mržnje prema osobama s invaliditetom u Hrvatskoj	26
Definicije	28
Dodatak: Plan rada sa seminara u Zagrebu	29

Poglavlje 1: Uvod

Prema Agenciji Europske unije za temeljna prava¹, nastojanja da se suzbije diskriminacija, posebice zločini iz mržnje, zasad nisu bila uspješna. Dok je službeno praćenje zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom ograničeno, Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OEES) - Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) prepoznaje to kao gorući problem s kojim su suočene naše zajednice. Dokazi upućuju na to da se zločini motivirani zamišljenim ili stvarnim invaliditetom pripisanim određenoj osobi pojavljuju u različitim zemljama širom Europe. Istraživanja pokazuju da žrtve nerado prijavljuju zločine iz mržnje, zbog čega mnogi zločini ostaju neprijavljeni i neistraženi². S obzirom na činjenicu da su u stvarnosti mnoge osobe s invaliditetom suočene s isključenošću iz društva, izolizacijom i marginalizacijom – a tome treba dodati i goleme rezove na usluge neovisnog življenja (vidi Definicije) – ENIL smatra da se donositelji odluka u zemljama članicama EU-a, lokalni vlastodršci i agencije za provedbu zakona moraju suprotstaviti predrasudama te ekstremnoj averziji i agresiji koju doživljavaju osobe s invaliditetom.

Podizanjem svijesti o zločinima iz mržnje protiv osoba s invaliditetom, kao i održavanjem pozitivnog dijaloga s ključnim sudionicima u borbi protiv te pojave, možemo unaprijediti inkluziju osoba s invaliditetom u zajednicu, prikazati osobe s invaliditetom kao dragocjene članove društva i pružiti potporu onima koji su pogođeni zločinima iz mržnje prema osobama s invaliditetom. Važno je da su udruge osoba s invaliditetom, njihovi suradnici, agencije za provedbu zakona i ostali utjecajni sudionici svjesni tog oblika zločina iz mržnje i sposobni suočiti se s njim.

1.1 Podloga

Borba protiv diskriminacije prema osobama s invaliditetom jedan je od glavnih ciljeva ENIL-a i udruga poduzima niz akcija kako bi osmislila i

¹Agencija EU za temeljna ljudska prava (2012.) *Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights*, 2012., dostupno na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2012_hate-crime.pdf

²OSCE ODIHR (2013) *Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses, Annual Report for 2012*, dostupno na: http://tandis.odihhr.pl/hcr2012/pdf/Hate_Crime_Report_full_version.pdf

odredila mjere za borbu protiv diskriminacije³. ENIL je 2012. zajedno s OESS-ODIHR-om organizirao radionicu “Zločini iz mržnje prema osobama s invaliditetom” u Dublinu u Irskoj. Radionica je sudionicima pružila mogućnost da podijele iskustva o zločinima iz mržnje i ponudila im vještine kako bi mogli obučavati mjerodavna tijela u svojim zemljama da učinkovito reagiraju na zločine iz mržnje prema osobama s invaliditetom. Radionica je također pružila uvid u širu situaciju u Europi u vezi sa zločinima iz mržnje prema osobama s invaliditetom.

Slijedom radionice u Dublinu, ENIL je uključio zločine iz mržnje u svoja područja djelovanja s najvećom važnošću i odlučio organizirati slične seminare s ciljem podizanja svijesti u različitim zemljama. Dok su neke zemlje uvele smjernice u vezi sa zločinima iz mržnje prema osobama s invaliditetom i žrtve imaju pristup potpori, širom Europe još nema dovoljno svijesti o ovom problemu ni pozitivnih akcija.

Ovaj vodič izrađen je kao materijal za obuku na seminaru o zločinu iz mržnje prema osobama s invaliditetom u Zagrebu, u Hrvatskoj, s namjerom da bude dovršen u skladu s reakcijama sudionika. Seminar je održan u listopadu 2014. u suradnji s OESS-ODIHR-om i Uredom pravobraniteljice za osobe s invaliditetom Republike Hrvatske. Okupio je osobe s invaliditetom i udruge osoba s invaliditetom, agencije za provedbu zakona, vladine dužnosnike, nacionalne ustanove za ljudska prava, stručnjake na području obrazovanja i socijalne skrbi.

1.2 Svrha vodiča

Vodič ima nekoliko različitih ciljeva:

- **Objašnjava:**
 - Kako razlikovati zločin, zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom, incident iz mržnje i govor mržnje;
 - Kako zločin iz mržnje može utjecati na žrtve;
 - Kako prijaviti zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom, s preporukama kako se boriti protiv zločina iz mržnje i unaprijediti životne prilike osoba s invaliditetom.

³European Network on Independent Living (2014) Manifesto 2014., dostupno na: <http://www.enil.eu/wp-content/uploads/2014/03/ENIL-Manifesto.pdf>

- Vodič nije ciljano izrađen za određenu državu, a informacije i smjernice iz njega može upotrijebiti bilo tko, bez obzira na položaj i zemljopisnu lokaciju. Namjera je da vodič bude pregledan i razumljiv, da pokriva najvažnije aspekte jednostavnim rječnikom, i da je većinom usmjeren na osobe koje imaju slabo ili nikakvo znanje o zločinu iz mržnje.
- Vodič navodi istraživanja i statistiku iz ovog područja i temelji se na podacima javno dostupnima kod vladinih, međuvladinih ili nevladinih udruga, kao što su OESS-ODIHR, Disability Rights UK, Javno tužiteljstvo Ujedinjenog Kraljevstva, Interights i drugi. Također se koristi informacijama članova ENIL-a, od kojih su mnogi stručnjaci s iskustvom i u izravnom su dodiru s temama izloženima u ovom vodiču.
- Vodič će biti koristan osobama s invaliditetom, njihovim obiteljima i suradnicima, agencijama za provedbu zakona, lokalnim i državnim vlastima, nacionalnim ustanovama za ljudska prava, stručnjacima na području obrazovanja i socijalne skrbi, skupinama u zajednici (vidi Definicije) i novinarima.

Želimo vas potaknuti da podijelite ovaj dokument sa svojim mrežama, promičete ga među donositeljima odluka i politika na lokalnom i državnom nivou, i koristite se njime kao alatom za postizanje pozitivnih promjena, u nadi da će smanjiti zločine iz mržnje i unaprijediti životne prilike osoba s invaliditetom.

Poglavlje 2: Što je zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom?

2.1 Što je zločin?

'Zločin' se odnosi na čin koji je, prema zakonu (u sklopu Kaznenog zakona), klasificiran kao kazneni prekršaj i za posljedicu može imati kaznu. Takav čin, koji se još naziva i kazneno djelo, može nanijeti štetu pojedincu, zajednici, ili čak državi. Mnogo je različitih vrsta kaznenih djela koja mogu biti smatrana zločinom. Ona uključuju sljedeće:

- Uništavanje ili oštećivanje javnih dobara ili privatne imovine (oštećivanje imovine i vandalizam)
- Uzimanje nečega što pripada nekome drugome i zadržavanje bez njegova ili njezina dopuštenja (krađa)
- Namjera da se izvrši nasilan čin ili stvarno izvršenje nasilnog čina koji drugoj osobi nanosi fizičku ozljedu (fizički napad)
- Prijetnje drugoj osobi ili uznemiravanje druge osobe (prijetnje)

Svaki zločin potencijalno može biti zločin iz mržnje; je li to tako ovisi o razlogu zašto su pojedinac ili skupina počinili kazneno djelo; drugim riječima, o njihovoj motivaciji (pogledajte Dio 2.2). Mnogo je vrsta kaznenih djela koja se mogu smatrati zločinom iz mržnje, uključujući gore navedene primjere, ali i sljedeće:

- Spolno uznemiravanje i zlostavljanje
- Uvredljivo izražavanje (upotreba riječi ili gesti koje ismijavaju, vrijeđaju, prijete ili zastrašuju)
- Financijsko iskorištavanje

Kad osoba počini zločin, bilo da je poznajete ili ne, to treba prijaviti. Razumljivo, osoba se možda ne osjeća dovoljno sigurno da prijavi prekršaj, no preporučuje se obavijestiti nekoga komu vjerujete. Također, ako je netko svjedok zločina, i njega ili nju treba potaknuti da to prijave policiji.

2.2 Razumijevanje zločina iz mržnje

*Zločin iz mržnje je kazneno djelo počinjeno s motivom koji se temelji na predrasudama.*⁴

Neki su primijetili da izraz 'zločin iz mržnje' može navesti na pogrešne zaključke, u smislu da je potrebno dokazati 'mržnju' kako bi se zločin istražio i procesuirao. Mržnja je emocionalno stanje. Zločin u kojem počinitelj ne osjeća 'mržnju' prema žrtvi i dalje se može smatrati zločinom iz mržnje⁵.

Ako je zločin počinjen s motivom (vidi Definicije) utemeljenom na averziji ili predrasudama zbog osobina ili porijekla žrtvi/žrtava, može se voditi i istražiti kao zločin iz mržnje.

Sljedeće 'zaštićene osobine' često se mogu naći u kaznenim zakonima država članica EU-a: rasa, spol, jezik, vjera ili uvjerenja, nacionalnost ili društveni status, spolna orijentacija i slično.

Zločini iz mržnje imaju potencijal da pojačaju marginalizaciju, isključenje i izolaciju razvlaštenih skupina i tako naštete odnosima unutar zajednica.⁶ Razlog je taj što zločini iz mržnje zastrašuju žrtvu i osobe povezane sa žrtvinom zajednicom ili porijeklom.

Neki od razloga zašto počinitelji izvršavaju zločine iz mržnje već su navedeni, no važno je uvidjeti da takve zločine mogu izazvati višestruki motivi (koje katkad nazivama predrasudama). To se događa kad se dvije ili više osobina preklape, na primjer, kad je netko napadnut zbog svog invaliditeta i spolne orijentacije.

⁴Definicija zločina iz mržnje koju priznaju zemlje sudionice OESS-a, kako je navedeno u Odluci Ministarskog vijeća OESS-a 9/09. Zemlje sudionice OESS-a su sljedeće: Albanija, Austrija, Belgija, Kanada, Češka, Finska, Njemačka, Mađarska, Italija, Letonija, Luksemburg, Monako, Norveška, Rumunjska, Srbija, Španjolska, Tadžikistan, Turkmenistan, SAD, Andora, Azerbajdžan, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Danska, Francuska, Grčka, Island, Kazahstan, Lihtenštajn, Malta, Crna Gora, Poljska, Rusija, Slovačka, Švedska, Makedonija, Ukrajina, Uzbekistan, Armenija, Bjelorusija, Bugarska, Cipar, Estonija, Gruzija, Vatikan, Irska, Kirgistan, Litva, Moldavija, Mongolija, Nizozemska, Portugal, San Marino, Slovenija, Švicarska, Turska i Ujedinjeno Kraljevstvo.

⁵OSCE ODIHR (2009) *Hate Crime Laws – A Practical Guide*, dostupno na:

<http://www.osce.org/odihr/36426?download=true>

⁶Schweppe, Haynes and Carr (2014.), *A Life Free From Fear – Legislating for Hate Crime in Ireland: An NGO Perspective*, dostupno na:

<http://ul.ie/emotions/sites/default/files/docs/Life%20Free%20From%20Fear%20-%20Reprint%20Aug28%202014%20-%20web%20version.pdf>

Godine 2012., 57 država sudionica OEES-a potvrdilo je da prikupljaju podatke o sljedećim kategorijama predrasuda⁷:

Kategorija predrasuda	Broj država
Narodnost/porijeklo/manjine	35
Vjera	34
Rasa/boja kože	35
Spolna orijentacija	21
Državljanstvo	16
Spol	17
Invaliditet	16
Jezik	14
Transrodnost	11
Ostalo	13

Države koje su zabilježile zločine iz mržnje prema osobama s invaliditetom između 2008. i 2012. su sljedeće: Belgija, Kanada, Hrvatska, Cipar, Finska, Gruzija, Njemačka, Letonija, Litva, Moldavija, Srbija, Slovačka, Ujedinjeno Kraljevstvo i Uzbekistan.

Dok istraživanje nedvojbeno pokazuje da samo 16 od 57 država bilježi podatke o zločinima iz mržnje prema osobama s invaliditetom, jasno je da zločini iz mržnje prema osobama s invaliditetom postoje kao globalni problem – koji utječe na živote mnogih, bez obzira na njihov zemljopisni položaj. Nadalje, u slučajevima kad su podaci ograničeni ili ih nema, pojavljuje se sumnja u vezi s prijavljivanjem i potporom žrtvama. ODIHR ističe da je manjak prijava važan problem u cijeloj Europi⁸, što pojačava nedostatak povjerenja žrtava u vlasti i prihvaćanje da su zločini iz mržnje nešto što treba podnositi. Još je jedan zabrinjavajući aspekt premalog broja prijava: time se iskrivljava statistika i stvara dojam da je zločin iz mržnje, bez obzira na motiv, manje prisutan nego što u stvari jest. Zato je ODIHR izradio lako dostupnu i informativnu internetsku bazu - prijavljivanje zločina iz mržnje na adresi www.hatecrime.osce.org - kako

⁷ OSCE ODIHR (2013.) *Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses*, Godišnji izvještaj za 2012., dostupno na: http://tandis.odihr.pl/hcr2012/pdf/Hate_Crime_Report_full_version.pdf

⁸ *Ibid*

bi prikupljali podatke i promovirati razumijevanje. Također je objavljen i vodič o prikupljanju podataka i praćenju⁹.

2.3 Zločin iz mržnje i invaliditet

Ne postoji univerzalna pravna definicija **zločina iz mržnje** prema osobama s invaliditetom, no ENIL preporučuje upotrebu gore navedene definicije OESS-a. Počini li netko zločin koji je motiviran averzijom ili predrasudama, zato što je žrtva osoba s invaliditetom ili je počinitelj doživljava kao osobu s invaliditetom, tada zločin može biti klasificiran kao zločin iz mržnje prema osobi s invaliditetom. Javno tužiteljstvo i udruga policijskih djelatnika u Ujedinjenom Kraljevstvu tvrde: ako žrtva ili bilo tko drugi doživljava kazneno djelo kao motivirano stvarnim ili zamišljenim invaliditetom te osobe, tada se dotični čin može definirati kao zločin iz mržnje prema osobi s invaliditetom¹⁰.

Važno je da budemo svjesni da nisu svi zločini usmjereni protiv osoba s invaliditetom zločin iz mržnje. Kako bismo definirali tu vrstu zločina, važno je utvrditi motivaciju za počinjenje zločina. Na primjer, ako je osoba osuđena za oštećivanje imovine i nije svjesna činjenice da je vlasnik osoba s invaliditetom, taj slučaj ne možemo smatrati zločinom iz mržnje prema osobi s invaliditetom, budući da počinitelj nije bio motiviran predrasudama prema žrtvinim osobinama.

Incidenti iz mržnje

Nadalje, bitno je prepoznati **incidente** izazvane mržnjom prema osobama s invaliditetom, uz strategije za praćenje takvog ponašanja i borbu protiv njega koje predlažu osobe s invaliditetom i njihove udruge¹¹. Incidenti izazvani mržnjom odnose se na djela koja mogu biti slična zločinima iz mržnje. Međutim, takvo djelo nije priznato kao zločin i zato je klasificirano kao incident. Incidenti iz mržnje mogu postati zločin iz

⁹ Vodič je dostupan na stranici: <http://www.osce.org/odihr/datacollectionguide>

¹⁰ Javno tužiteljstvo Ujedinjenog Kraljevstva (2007.) *Policy for Prosecuting Cases of Disability Hate Crime*, dostupno na: http://www.cps.gov.uk/publications/docs/disability_hate_crime_policy.pdf i Udruga policijskih djelatnika (2014.) *Disability Hate Crime*, dostupno na: <http://www.acpo.presscentre.com/Press-Releases/ACPO-response-to-the-Criminal-Justice-Joint-Inspectorate-review-of-disability-hate-crime-202.aspx>

¹¹ Disability Rights UK (2012.) *Let's Stop Disability Hate Crime – A guide for setting up third party reporting centres*, dostupno na: http://www.disabilityrightsuk.org/sites/default/files/pdf/LSDHC_A_guide_for_setting_up_third_party_reporting_centres_final_200212.pdf

mržnje, ako se incident smatra kaznenim djelom i tako je klasificiran. Primjeri incidenata izazvanih mržnjom su sljedeći:

- Raspačavanje diskriminirajuće literature
- Upućivanje uvredljivih gesti

Izuzetno je važno prijaviti incidente izazvane mržnjom i poticati druge da ih prijave, budući da takvi slučajevi mogu dovesti do ozbiljnijih zločina iz mržnje¹². Ako se pozornost usmjeri na prevenciju incidenata izazvanih mržnjom, to može imati pozitivan utjecaj na suzbijanje zločina iz mržnje.

Zločini iz mržnje prema osobi s invaliditetom mogu biti jednokratni incidenti, ili sustavno zlostavljanje koje može trajati tjednima, mjesecima ili čak godinama. Može se dogoditi između dvoje neznanaca koji se nikad nisu upoznali, između prijatelja ili unutar obitelji.

Govor mržnje

Slično tako, **govor mržnje** i posljedice koje može imati također treba ozbiljno shvatiti. Govor mržnje uključuje sve oblike izražavanja koji šire, potiču, promiču ili pokušavaju opravdati bilo kakav oblik netrpeljivosti ili ponašanja/izjava koji se temelji na 'mržnji' prema specifičnoj skupini. Takav način izražavanja može se smatrati pogrdnim, uvredljivim ili zastrašujućim; isto tako, govor mržnje može – namjerno ili nenamjerno – poticati na nasilje ili diskriminaciju. Mnoge udruge rade na podizanju svijesti o ovom problemu i pokušavaju mu pristupiti na nacionalnom i međunarodnom nivou. Na primjer, udruga *No Hate Speech Movement* (Pokret protiv govora mržnje) osmislila je projekt *Hate Speech Watch* (praćenje govora mržnje) u svrhu prepoznavanja i praćenja sadržaja punih mržnje širom Europe te rasprava o njima.¹³

Prijavljivanje

Izuzetno je važno prijaviti zločine iz mržnje prema osobi s invaliditetom, budući da to može povećati izgleda za identificiranje osobe koja je počinila zločin i njezino uhićenje. Time se također inicira suradnja između policije, skupina za potporu i žrtava kako bi prikupili dokaze i

¹² OSCE ODIHR (2009.) *Preventing and responding to hate crimes – A resource for NGOs in the OSCE region*, dostupno na: <http://www.osce.org/odihr/39821>

¹³ Za više informacija posjetite: <http://www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch/instructions>

shvatili kakvu potporu žrtve trebaju. Treba istaknuti i da postoji mnogo razloga zašto osobe s invaliditetom neće prijaviti zločin iz mržnje, uključujući sljedeće:

- Nejasno je kome ga moraju prijaviti.
- Pretpostavljaju da im policija ili druge službe neće vjerovati.
- Boje se negativnih posljedica svoje prijave.

Identificiranjem zločina iz mržnje prema osobi s invaliditetom i njegovim prijavljivanjem možemo prikupljati podatke i poboljšati situaciju za žrtve, kao i pronaći zajedničke načine za smanjivanje i zaustavljanje zločina iz mržnje. Na primjer, lokalne agencije za provedbu zakona mogu se osposobiti za razumijevanje zločina na svom području i sprečavanje budućih prekršaja. A to po mogućnosti može voditi do suradnje lokalnih i državnih vlasti sa zajednicama kako bi osigurali pružanje potpore žrtvama i smanjili broj zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom.

2.4 Zločin iz mržnje i pokret za neovisno življenje

Kao što je navedeno u članku 19 Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom ("Konvencija"), osobe s invaliditetom imaju pravo same donositi odluke i pravo na samostalnost i neovisnost u svim aspektima života.

Trenutačna situacija s kojom su suočene brojne osobe s invaliditetom svodi se na izdvojenost, izolaciju i ograničene mogućnosti. Većina osoba s invaliditetom i njihove obitelji ne znaju za Konvenciju i nije im pružena prikladna potpora, prilagođena njihovim potrebama, kako bi ostvarili samostalan život. Zbog toga se društveni stavovi veoma sporo mijenjaju, a osobe s invaliditetom još uvijek se doživljavaju kao beskorisne članove zajednice, bez ikakvih ili s vrlo malo uloga i odgovornosti potrebnih za aktivno sudjelovanje u životu društva.

Zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom i neovisno življenje osoba s invaliditetom usko su povezani. Dok god osobe s invaliditetom doživljavaju vrijeđanje, netrpeljivost i diskriminaciju, to će nesumnjivo utjecati na njihove ambicije i uključenost u zajednicu. Ako je osoba s invaliditetom opetovano žrtva zlostavljanja ili zločina iz mržnje, to će joj ograničiti mogućnosti da sudjeluje u raznim aspektima svakodnevnog života: da odlazi u lokalni supermarket, da se koristi javnim prijevozom,

da izlazi iz stana. Nadalje, ako agencije za provedbu zakona nemaju prikladne i zadovoljavajuće metode da osobama s invaliditetom pruže potporu i zaštite ih od takvih zločina, one će biti još više marginalizirane i izolirane.

Pokret za neovisno življenje izdvojio je 12 stupova samostalnog života - područja koja se smatraju preduvjetima za neovisno življenje. To su sljedeća područja: dostatan izvor prihoda, prikladno i dostupno zdravstveno i socijalno osiguranje, potpun pristup okolini, dostupnost ravnopravnog obrazovanja i obuke te jednake mogućnosti za zapošljavanje. Ako je osoba žrtva zločina ili incidenta iz mržnje, to može negativno utjecati na sva od ovih područja.

Ako problem zločina iz mržnje ostane netaknut, to će i dalje negativno utjecati na mogućnosti osoba s invaliditetom da žive samostalno i uživaju u svim dobrobitima društva. Iz tog razloga, potrebno je više istraživanja i podizanja svijesti kako bi se naglasila povezanost između zločina iz mržnje i prava osoba s invaliditetom na neovisno življenje.

Primjer iz prakse: Hrvatska

Hrvatska je ratificirala sve antidiskriminacijske sporazume koji su dio međunarodnog prava osim Revidirane europske socijalne povelje, koja je potpisana i u postupku je ratifikacije (stanje u listopadu 2014)¹⁴. Hrvatska je 2007. potpisala i ratificirala Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom¹⁵.

Ustav Republike Hrvatske jamči prava i slobode svima u Republici Hrvatskoj bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, rođenje, obrazovanje, društveni status ili druga obilježja. Druge osobine, kao što su invaliditet, dob i seksualna orijentacija implicitno se podrazumijevaju kao 'ostala obilježja', no tek ih treba protumačiti¹⁶.

Glavni zakoni usmjereni na diskriminaciju uključuju sljedeće: Antidiskriminacijski zakon, Zakon o spolnoj ravnopravnosti i Zakon o

¹⁴ European Network of Legal Experts in the Non-Discrimination Field (2012.) *Croatia Report*, dostupno na: <http://www.non-discrimination.net/de/countries/croatia>

¹⁵ United Nations Enable (2014.) *Convention and Optional Protocol Signatures and Ratifications*, dostupno na: <http://www.un.org/disabilities/countries.asp?navid=12&pid=166>

¹⁶ Europska mreža pravnih stručnjaka u području ne-diskriminacije (2009.) *Report on Measures to Combat Discrimination – Croatia Report*, dostupno na: http://www.non-discrimination.net/content/media/2009%20-HR-%20Country%20Report%20LN_final.pdf

zapošljavanju. Antidiskriminacijski zakon daje Pučkom pravobranitelju ovlasti kao središnjem tijelu za suzbijanje diskriminacije i promidžbu ravnopravnosti; međutim, kad je riječ o temama vezanima uz invaliditet, tu dužnost obavlja Pravobranitelj za osobe s invaliditetom.

Novi Kazneni zakon s novim odredbama o zločinu iz mržnje Sabor je prihvatio u studenom 2011., a na snagu je stupio 1. siječnja 2012. Dok su prijašnje odredbe uključivale samo opću definiciju zločina iz mržnje koja se primjenjivala na osude za zločine motivirane predrasudama, nove odredbe konkretno navode motivaciju predrasudama kao otežavajuću okolnost za sva kaznena djela (osim za specifična kaznena djela koja već imaju motivaciju predrasudama u otežanom obliku)¹⁷.

Slučaj Đorđević protiv Hrvatske (vidi stranicu 20), u kojem je Europski sud za ljudska prava presudio 2012. godine, najpoznatiji je slučaj zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom u Hrvatskoj i može se iskoristiti za podizanje svijesti te promicanje akcija potrebnih za suočavanje sa zločinom iz mržnje.

¹⁷ OSCE ODIHR (2011.) *Hate Crime Reporting – Report Data Croatia 2011*, dostupno na: <http://www.hatecrime.osce.org/report-data/croatia/2011>

Poglavlje 3: Prepoznavanje zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom

Svi oblici diskriminacije moraju se iskorijeniti unapređenjem inkluzije osoba s invaliditetom u društvo, donošenjem odgovarajućih propisa za sprečavanje i suzbijanje diskriminirajućih praksi, i radom na zaštiti osoba s invaliditetom u slučajevima diskriminacije. To uključuje i zločine iz mržnje prema osobama s invaliditetom, koji krše ljudska prava žrtava i tako ih sprečavaju u mogućnosti da uživaju sve prednosti života u zajednici.

3.1 Zločin iz mržnje i posljedice za žrtve

Zločini iz mržnje mogu imati golem utjecaj na žrtvino fizičko i psihičko zdravlje¹⁸, zbog duševne boli povezane s ulogom žrtve zločina – bez obzira na vrstu kaznenog djela. Žrtve zločina iz mržnje mogu proživjeti veću količinu tjeskobe, bijesa, intenzivnog straha, daljnje izolacije i osjećaja ranjivosti te depresije. Veoma je važno da budemo svjesni emocionalnih posljedica zločina kako bismo mogli pružiti odgovarajuću potporu žrtvama. Agencije za provedbu zakona, nevladine udruge i ostale civilne skupine moraju raditi na tome da osiguraju postojanje odgovarajućih inicijativa za potporu u slučajevima kad žrtve prijavljuju zločin i prisjećaju se svog iskustva zločina iz mržnje prema osobi s invaliditetom.

Strah i tjeskoba izazvani zločinom iz mržnje prema osobi s invaliditetom mogu imati itekako negativne posljedice na čovjekovo zdravlje, njegove odnose unutar zajednice i s kolegama – smanjujući mu tako sveukupnu kvalitetu života. Također mogu imati posljedice po cijelu obitelj i širu zajednicu kojoj ta osoba pripada. Pripadnici iste skupine mogli bi živjeti u strahu od sličnog napada na njih, dok bi pripadnici drugih često ugroženih skupina to mogli doživjeti kao podsjetnik na vlastitu izloženost sličnim napadima. Zločin može ostaviti posljedice i na ponašanje i postupke žrtava te njihovih zajednica. Žrtve zločina iz mržnje, i skupine kojima pripadaju, mogu početi izbjegavati određene lokale ili ulice,

¹⁸ Latvijski centar za ljudska prava (2008.) *Psychological Effects of Hate Crime – Individual Experience and Impact on Community*, dostupno na: http://cilvektiesibas.org.lv/site/attachments/30/01/2012/Naida_noziegums_ENG_cietusajiem_Interneta_m.pdf

izmijeniti svoju svakodnevnu rutinu, odijevanje i izgled iz straha da ne budu meta napada¹⁹.

Primjer iz prakse: Slučaj Đorđević

Slučaj Dalibora Đorđevića²⁰ i njegove majke Radmile može pomoći da pokažemo kako zločin iz mržnje prema osobi s invaliditetom utječe na žrtve. Oboje su hrvatski državljani srpske nacionalnosti i živjeli su zajedno u stanu za socijalno ugrožene koji im je dodijelio Grad Zagreb. Dalibor je rođen 1977. i ima fizičko oštećenje te intelektualne poteškoće. Od 2006. Dalibor i Radmila bili su izloženi stalnom uznemiravanju i zlostavljanju od strane djece i mladih u svom susjedstvu. Uznemiravanje se uglavnom sastojalo od antisocijalnog ponašanja, uključujući: vrijeđanje, pljuvanje, nepristojne komentare, deranje, uvredljive crteže na pločniku ispred Daliborova i Radmilina stana te oštećivanje njihova balkona, prozora i vrata. Nakon 2009. uznemiravanje je katkad prelazilo u ozbiljne ispade fizičkog nasilja. Uznemiravanje se većinom odvijalo u isto doba dana, ponekad čak svaki dan – poslijepodne kad su se djeca vraćala iz škole, i navečer kad su se okupljala oko klupe ispred prizemnog stana Đorđevićevih. Katkad bi antisocijalno ponašanje trajalo do kasno u noć. Uznemiravanje je bilo izazvano kombinacijom čimbenika, uključujući Daliborov invaliditet, njihovu nacionalnost i marginalni društveni status (tj. siromaštvo).

Kao posljedica stalnog uznemiravanja i zlostavljanja, Dalibor je proživljavao visoku razinu tjeskobe i straha, a također je gubio mogućnosti za razvoj samostalnog života kao punopravan član društva. Radmila i Dalibor morali su izmijeniti svakodnevnu rutinu tako što su izbjegavali izlaziti u određena doba dana, birali su alternativne, duže

¹⁹ Journal of the Institute of Justice and International Studies (2003.) *Papers from the March 2003 - Counter-Terrorism and Civil Liberties Conference*, dostupno na:

<http://www.ucmo.edu/cjinst/issue3.pdf>; Beadle-Brown, Richardson, Guest, Malovic, Bradshaw and Himmerich (2014.) *Living in Fear: Better outcomes for people with learning disabilities and autism – Main Research Report – January 2014*, dostupno na:

http://www.mcch.org.uk/pages/multimedia/db_document.document?id=8009; Equality and Human Rights Commission (2012.) *Hidden in Plain Sight: Inquiry into disability-related harassment*, dostupno na: <http://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/documents/disabilityfi/dhfi-main.pdf>

²⁰ Interights (2014.) *Dordevic V Croatia*, dostupno na: <http://www.interights.org/dordevic/index.html>

puteve do lokalnih sadržaja i šetali u parku smještenom daleko od svojeg susjedstva²¹.

3.2 Praćenje zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom

Države sudionice OEES-a složile su se da će učiniti sve u svojoj moći kako bi „zakon sprečavao svaku diskriminaciju i svim osobama jamčio jednaku i učinkovitu zaštitu protiv svih oblika diskriminacije“²². Nadalje, 57 država obvezalo se osigurati ljudska prava i temeljne slobode svojim građanima „bez pravljenja ikakvih razlika s obzirom na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, politička ili druga mišljenja, nacionalno ili društveno porijeklo, imovinsko stanje, rođenje ili druge vrste statusa“²³.

Nema dogovora između država sudionica OEES-a o tome koje bi skupine trebalo uključiti unutar „**zaštićenih osobina**“ u sklopu zakona o zločinu iz mržnje. „Rasa“, vjera i nacionalnost općenito se smatraju osobinama koje bi trebale biti zaštićene u sklopu zakona o zločinu iz mržnje, no osim toga države i vlastodršci razilaze se u mišljenju kad je riječ o toj temi. Stoga je ključno da skupine osoba s invaliditetom surađuju s drugim skupinama u zajednici, lokalnim i državnim udrugama za ljudska prava te lokalnim i državnim vlastima kako bi osigurali da invaliditet bude priznat kao jedna od „zaštićenih osobina“ u aktualnom zakonodavstvu.

Službeno praćenje zločina i incidenata iz mržnje prema osobama s invaliditetom, koje provode države sudionice OEES-a, nevladine udruge i ostale organizacije civilnog društva, ponudilo je neke zanimljive podatke. Godine 2012. odabran broj država izvijestio je o prikupljanju podataka o zločinima i incidentima motiviranim predrasudama protiv osoba s invaliditetom²⁴. Ti su podaci prikazani u tablici koja slijedi.

²¹ Interights (2012.) *Dordevic V Croatia Judgement*, dostupno na:

<http://www.interights.org/files/230/DORDEVIC%20v%20CROATIA.docx>

²² People's Movement for Human Rights Education (2014.) *Human Right to Freedom from Discrimination*, available at: <http://www.pdhre.org/rights/discrimination.html>

²³ Ujedinjeni narodi (2014.) *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima*, dostupno na: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

²⁴ OSCE ODIHR (2013.) *Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses, Annual Report for 2012*, dostupno na: http://tandis.odihr.pl/hcr2012/pdf/Hate_Crime_Report_full_version.pdf

Podaci pokazuju da je poduzet određen trud kako bi se identificirali, zabilježili i – po mogućnosti – iskorijenili zločini iz mržnje prema osobama s invaliditetom. Države sudionice OSCE-a koje prate zločine iz mržnje prema osobama s invaliditetom mogu iskoristiti prikupljene podatke kako bi poboljšale zaštitu u svom nacionalnom zakonodavstvu i razvile alate da suzbiju i spriječe buduće zločine iz mržnje. U slučajevima kad države nisu podastrijele podatke, javlja se sumnja u njihovu spremnost i/ili sposobnost za borbu protiv zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom.

Tablica: Podaci o zločinima i incidentima motiviranim predrasudama protiv osoba s invaliditetom

Finska

Službeni državni podaci zabilježili su 19 slučajeva zločina na temelju predrasuda protiv osoba s invaliditetom, uključujući osam fizičkih napada, četiri slučaja remećenja mira i jedan slučaj uništavanja imovine.

Njemačka

Službeni državni podaci zabilježili su 29 zločina na temelju predrasuda protiv osoba s invaliditetom, od kojih dva uključuju nasilje. Nevladina organizacija RAA Saxony prijavila je ubojstvo starijeg muškarca kojeg su drugi doživljavali kao osobu s psiho-socijalnim poteškoćama. Nevladina organizacija Amadeu Antonio Foundation prijavila je dva fizička napada na beskućnike.

Mađarska

Prijavljen je slučaj u kojem je beskućnika napala skupina od tri osobe i u istrazi je klasificiran kao pokušaj ubojstva.²⁵

Rusija

ODIHR-u nisu prijavljeni nikakvi službeni podaci o zločinima iz mržnje protiv osoba s invaliditetom ili protiv osoba iz ostalih skupina.

²⁵ Mađarska je dostavila primjer slučaja na temelju beskućništva. U nekim primjerima, osobe mogu doživjeti zločin iz mržnje povezan s jednom ili više zaštićenih osobina – na primjer, osoba je beskućnik i ima psiho-socijalne poteškoće. Prikupljeni podaci mogu pokazati da je osoba beskućnik i ima invaliditet.

Španjolska

ODIHR-u nisu prijavljeni nikakvi službeni podaci o zločinima iz mržnje protiv osoba s invaliditetom ili protiv osoba iz ostalih skupina.

Švicarska

ODIHR-u nisu prijavljeni nikakvi službeni podaci o zločinima iz mržnje protiv osoba s invaliditetom ili protiv osoba iz ostalih skupina. Zaklada protiv rasizma i antisemitizma prijavila je fizički napad na muškarca u invalidskim kolicima tijekom kojeg je pao iz kolica i zadobio teške ozljede.

Ujedinjeno Kraljevstvo

Službeni državni podaci za Englesku, Wales i Sjevernu Irsku u 2012. godini zabilježili su 1.853 zločina motiviranih predrasudama protiv osoba s invaliditetom. Nevladine organizacije nisu pružile nikakve informacije.

Poglavlje 4: Prijavljivanje zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom

„Incidenti iz mržnje često vode k ozbiljnom zločinu. Prijavite ih i shvatite ih ozbiljno.“

Senada Halilčević, Udruga za samozastupanje, predsjednica
Europske platforme samozastupnika (EPSA)

Dok je tijek prijavljivanja i obrađivanja zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom specifičan za zakon i postupke unutar svake zemlje, postoje opći principi u vezi s prijavljivanjem zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom koji se mogu svugdje primijeniti.

Najvažniji savjeti za osobe s invaliditetom koje žele prijaviti zločin ili incident iz mržnje:

- Pobrinite se da ste u sigurnoj situaciji za prijavljivanje
- Ako ste vi ili netko drugi teže ozlijeđeni, prvo potražite liječničku pomoć
- Zatražite potporu ako smatrate da bi vam to pomoglo - to može biti pravno zastupanje, emocionalna potpora ili savjeti o postupku prijavljivanja zločina ili incidenta
- Kad prijavljujete zločin iz mržnje nekome komu vjerujete, objasnite svoje potrebe kako biste dobili odgovarajuću potporu; tako ćete lakše postići da budete potpuno uključeni u postupak
- Obavijestite osobu koja vodi izvještaj o zločinu ili incidentu ako znate za svjedoke
- Incidente uvijek treba prijaviti, a obratiti se možete:
 - Agencijama za provedbu zakona
 - Udrugama za osobe s invaliditetom
 - Osobi kojoj vjerujete

4.1 Kako prijaviti zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom

Svakoga treba podržati i potaknuti da prijavi zločin iz mržnje – bez obzira na to je li žrtva, svjedok ili netko tko je naknadno obaviješten o

zločinu iz mržnje koji se dogodio. U većini slučajeva, trebate izravno obavijestiti policiju ako znate da se dogodio zločin.

Ako je vaš život ili život neke druge osobe u opasnosti, morate to javiti hitnim službama na broj kojim se služe u vašoj državi.

4.2 Uloga policije i ostalih službi

U mnogim zemljama policija i druge službe za provedbu zakona veoma malo rade na širenju informacija i javne svijesti o tome kako prijaviti zločin iz mržnje. Štoviše, često postoji manjak komunikacije i dijeljenja informacija između policije i tužiteljstva u vezi s obradom zločina i incidenata iz mržnje.

Ako ste žrtva zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom, nekoliko je načina na koje možete postupiti. Iako je najbolje prijaviti zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom policiji, smatrate li da to nije rješenje, ipak biste morali nekome reći – po mogućnosti prijatelju, članu obitelji ili nekome tko može zastupati vaše interese. Tako vam mogu biti potpora ili u vaše ime obavijestiti lokalnu policiju o zločinu.

4.3 Uloga udruga osoba s invaliditetom

Korisno je saznati ima li lokalnih ili nacionalnih udruga za osobe s invaliditetom koje pojedincima pružaju potporu u vezi sa zločinima iz mržnje. Možda postoji internetska stranica²⁶ posvećena prijavljivanju zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom ili informiranju o toj pojavi, koju vodi neka udruga civilnog društva. Takve stranice za prijavljivanje možda imaju dogovoren način za izravnu dojavu informacija policiji, a da vaš identitet pritom ostane tajan. Također, možda su povezani s udrugama za potporu koje mogu ponuditi daljnje savjetovanje žrtvama zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom.

Isto tako, bilo bi dobro obavijestiti takve udruge ako smatrate da vaša prijava nije ozbiljno shvaćena, kao i poduzeti odgovarajuće korake za podnošenje žalbe.

²⁶ Na primjer, vidi na: <http://disabilityhatecrime.org.uk/>

4.4 Važnost dokaza

Kad prijavljujete zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom, važno je pružiti što je moguće više informacija. Za početak, korisno je primijeniti metodu „što, kako i zašto“, koju predlaže ovaj vodič:

Što	<ul style="list-style-type: none">• Što se dogodilo?
Kako (Daljnje informacije)	<ul style="list-style-type: none">• Kad se dogodilo?• Gdje se dogodilo?• Je li žrtva ozlijeđena?• Pojedivosti o oštećenju imovini ili prisutnim svjedocima?
Zašto	<ul style="list-style-type: none">• Zašto se to smatra zločinom iz mržnje prema osobama s invaliditetom?

Vodič „Zaustavimo zločine iz mržnje prema osobama s invaliditetom”²⁷, koji je izdala udruga Disability Rights UK, predlaže da poduzmete sljedeća tri koraka prilikom prijavljivanja zločina iz mržnje:

- Vodite dnevnik svih incidenata i zločina koje ste proživjeli i zabilježite što je moguće više informacija o tome kako su se i kad dogodili.
- Ispišite i zadržite kopije svih poruka koju su povezane sa zločinom ili incidentom.
- Fotografirajte svu štetu nanесenu vašoj nekretnini ili imovini.

²⁷ Disability Rights UK (2012.) *Let's Stop Disability Hate Crime – A guide for disabled people*, dostupno na: http://www.disabilityrightsuk.org/sites/default/files/pdf/LSDHC_A_guide_for_disabled_people_final_2002121.pdf

Poglavlje 5: Suzbijanje zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom

ENIL-ov je cilj osigurati da sve osobe s invaliditetom, bez obzira na stupanj invaliditeta ili porijeklo, imaju mogućnost slobodnog izbora i zadržavanja kontrole u svim aspektima svog života. Važan dio tog cilja jest omogućiti da u našim životima nema uznemiravanja, diskriminacije i zlostavljanja²⁸.

ENIL je utvrdio niz radnji koje udruge za osobe s invaliditetom, agencije za provedbu zakona i ostali trebaju poduzeti kako bi riješili problem zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom.

5.1 Preporuke za djelovanje

Pozitivne akcije udruga osoba s invaliditetom

Udruge osoba s invaliditetom imaju važnu ulogu u podupiranju mjera u borbi protiv zločina iz mržnje, uključujući **ponudu savjetovanja žrtvama** i **olakšavanje dijaloga** između lokalnih službi i zajednica.

Udruge osoba s invaliditetom moraju dobiti poštenu i realnu mogućnost raditi s ljudima povezanim s postupcima i sustavima za zločine iz mržnje prema osobama s invaliditetom. Treba ih poticati da osmišljavaju, razvijaju i pružaju usluge te podupiru inicijative za žrtve zločina iz mržnje – u duhu ‘koprodukcije’ (vidi Definicije) - budući da to može pomoći oko smanjivanja napetosti u zajednici osoba s invaliditetom i njegovanja pozitivnog dijaloga s lokalnim vlastima i policijskim službama.

Pozitivno djelovanje agencija za provedbu zakona

OESS-ODIHR izradio je niz preporuka na temelju svojih saznanja²⁹. U odnosu na kazneno pravo i agencije za provedbu zakona, ODIHR preporučuje da bi države trebale uzeti u obzir poduzimanje daljnjih **mjera** kako bi službenici za provedbu zakona, tužitelji i suci bili dobro

²⁸ European Network on Independent Living (2014.), dostupno na: <http://www.enil.eu/about-enil/>

²⁹ OSCE ODIHR (2013.) Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses, Annual Report for 2012, dostupno na: http://tandis.odihr.pl/hcr2012/pdf/Hate_Crime_Report_full_version.pdf

osposobljeni za sprečavanje zločina iz mržnje i učinkovito reagiranje na njih.

- To može uključivati **provođenje aktivnosti za podizanje svijesti i edukaciju**, pogotovo s policijskim službama, kao i stvaranje **pozitivnih i održivih odnosa** između ustanova za kazneno pravo i skupina žrtava, s ciljem poticanja žrtava da prijave zločine iz mržnje, a svjedoka da pridonesu rješavanju i kažnjavanju zločina iz mržnje.
- Postoji i potreba za stvaranjem **lokalnog partnerstva** između udruga u zajednici i agencija za provedbu zakona, s ciljem redovitog izvještavanja o aktualnim temama i daljnje obrade incidenata. To može poslužiti kao rano upozorenje na porast napetosti i omogućiti odgovarajuću raspodjelu resursa.
- Jedna od najvažnijih akcija koje treba poduzeti odnosi se na podizanje svijesti među **djecom i mladima** o tome što je zločin iz mržnje. Ključno je da razumiju ne samo patnju, bol i tjeskobu koje zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom može nanijeti žrtvama nego i posljedice koje kaznena presuda može imati na počinitelja zločina. To je u Ujedinjenom Kraljevstvu postignuto s velikim brojem zainteresiranih strana, uključujući lokalnu policiju i tužiteljstvo, koji surađuju kako bi razvili nastavne sadržaje za podizanje razine svijesti i kritiku sadašnjeg načina razmišljanja o zločinu iz mržnje prema osobama s invaliditetom.

Predložene mjere trebale bi rezultirati nastojanjem zajednice i mlađih generacija da se bore protiv pokušaja izvršenja zločina iz mržnje i da se, u suradnji s civilnim društvom, usprotive poticajima na neizbježno nasilje i zločine iz mržnje, uključujući internet i oblike društvenih medija.

Pozitivno djelovanje vlasti

Vlasti mogu iskoristiti svoju moć i utjecaj kako bi pomogle osigurati da je policija demokratski odgovorna zajednici kojoj služi, kao i pružiti resurse i potporu lokalnim područjima da razviju strategije u borbi protiv zločina iz mržnje u skladu s lokalnim potrebama. Njihova uloga, na nacionalnoj razini, može biti da pokrenu **nacionalne inicijative za borbu protiv**

zločina iz mržnje, prikupljaju **podatke** iz cijele države te **određuju obaveze i ciljeve**.

Na nacionalnoj razini, naglasak se može staviti na:

- **Prevenciju zločina iz mržnje** – kritiziranjem stavova koji ih podupiru i obrazlaganjem strategija za ranu intervenciju kako bi se spriječila eskalacija;
- Stvaranje **dostupnih mehanizama prijave i pružanjem cjelovitih usluga potpore** za žrtve – i tako, po mogućnosti, povećati povjerenje žrtava i potaknuti proaktivna lokalna partnerstva.

Vlasti mogu promicati važnost zaštite ljudskih prava svih građana i stanovnika, s posebnim naglaskom na skupine koje se smatraju marginaliziranim i izoliranim od glavnine društva.

Naposlijetku, ljudi koje donose odluke moraju postati svjesni bogatstva znanja i vještina koje osobe s invaliditetom posjeduju kad su prepoznati kao stručnjaci s iskustvom. Udruge osoba s invaliditetom mogu osigurati da se glas osoba s invaliditetom čuje na svakoj razini i da se poduzimaju praktična rješenja za poboljšanje života osoba s invaliditetom i njihovih zajednica. Vlasti bi stoga trebale **osigurati sredstva za udruge osoba s invaliditetom** za pružanje usluga ili zalaganje za žrtve zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom.

5.2 Preporuke sa Seminara o zločinu iz mržnje prema osobama s invaliditetom u Hrvatskoj

Obuka i podizanje svijesti: Naglašeno je da je obuka prikladna metoda za podizanje svijesti o zločinu iz mržnje prema osobama s invaliditetom i bavljenju njime. Potreban je holistički pristup podizanju svijesti o zločinu iz mržnje prema osobama s invaliditetom, koji uzima u obzir sve aspekte života u društvu – od vrtića do sudova. Udruge osoba s invaliditetom, osoblje škola koje rade s djecom i roditeljima trebaju imati mogućnost prikladne obuke kako bi prepoznali takve zločine i bili svjesni primjerenih metoda za prijavljivanje i pružanje potpore. Obuka treba biti prilagođena različitim ciljnim skupinama, ovisno o njihovoj razini svijesti. Na primjer: o terminologiji i razlikama između incidenata iz mržnje i zločina iz mržnje

itd. Dobru praksu treba podijeliti, na primjer: suradnju između raznih tijela i način na koji mediji mogu prikazati zločin iz mržnje.

Rad s organizacijama osoba s invaliditetom: Unutar zajednica postoji odgovornost svakog člana da promisli svoju ulogu u suočavanju sa zločinom iz mržnje prema osobama s invaliditetom. To uključuje bolje razumijevanje prava osoba s invaliditetom, što obuhvaća priznavanje načela samostalnog života osoba s invaliditetom, izbor i kontrolu. Lokalne i regionalne vlasti trebale bi iskoristiti finacijska sredstva za obuku i prijaviti se za projekte u suradnji s organizacijama osoba s invaliditetom (a koje su 'user-led', odn. pod upravom samih korisnika). Dodatni resursi, uključujući angažman osoblja za nadgledanje provedbe Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom također su potrebni.

Prikupljanje podataka: Treba uspostaviti okvir i pristupačan postupak za prikupljanje i dijeljenje podataka o incidentima, zločinima i praksi – to može biti nešto slično alatu *True Vision* u Ujedinjenom Kraljevstvu: <http://www.report-it.org.uk/home>.

Pravna reforma: U zakonodavstvo treba uključiti odgovarajuće odredbe za obradu zločina iz mržnje, na primjer uključivanje incidenata iz mržnje.

Rad s medijima: Prisutna je potreba za isticanjem još više slučajeva, budući da na taj način možemo pomoći policiji u prepoznavanju budućih slučajeva koji uključuju zločin iz mržnje.

Definicije

Neovisno življenje (Independent Living) svakodnevna je demonstracija politika o invaliditetu temeljenih na ljudskim pravima. Neovisan život moguć je kombinacijom različitih društvenih i individualnih čimbenika koji omogućavaju osobama s invaliditetom da imaju kontrolu nad svojim životom. To uključuje mogućnost da donose izbore i odluke gdje će živjeti, s kim će živjeti i kako će živjeti. Usluge moraju biti dostupne svima i pružene na temelju ravnopravnosti, omogućavajući osobama s invaliditetom fleksibilnost u svakodnevnom životu. Neovisan život zahtijeva dostupnost izgrađenog okoliša i prijevoza, dostupnost tehničke pomoći, pristup osobnoj asistenciji i/ili uslugama unutar zajednice. Nužno je istaknuti da je neovisan život za sve osobe s invaliditetom, bez obzira na stupanj njihove potrebe za potporom.

Skupine u zajednici odnose se na ljude koji žive u istom kraju i koji se udružuju zbog zajedničkog interesa. Skupine u zajednici mogu imati jak utjecaj na donošenje odluka o lokalnim pitanjima.

Predrasuda je unaprijed stvoren negativan stav o pojedincu ili skupini, temelji se na stvarnim ili zamišljenim osobinama, a može voditi do napada na žrtvu ili žrtve na temelju tog stava.

Koprodukcija se odnosi na zajednički rad stručnjaka s iskustvom i udruga, s naglaskom na inkluziju. Riječ je o ravnopravnom partnerstvu i suradnji između strana koje su predane unapređivanju ponude usluga; svaka osoba uključena u proces koprodukcije je dragocjena, drugi je poštuju i slušaju, a svi sudjeluju u osmišljavanju, razvoju i realizaciji. Koprodukcija unapređuje usluge, zajednice i može postići da neovisno življenje (samostalan život) postane stvarnost za sve.

Dodatak: Plan rada sa seminara u Zagrebu

Seminar o zločinu iz mržnje nad osobama s invaliditetom (Zagreb, Hotel Aristos, Cebini 33, 10 010 Zagreb, 13. – 14. listopada 2014.)

PROGRAM

1. dan: 13. listopad

10.30-11.00 Dolazak sudionika i kava za dobrodošlicu

11.00 – 11.15 Otvaranje seminara i predstavljanje ciljeva

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom RH Anka Slonjšak, Joanna Perry (OESS-ODIHR) i Jamie Bolling (ENIL) otvaraju seminar

11.15 – 12.00 Što je zločin iz mržnje? - Pravni i konceptualni pristupi zločinu iz mržnje nad osobama s invaliditetom u OESS regiji

Moderator: Jamie Bolling

Joanna Perry, savjetnica za zločine iz mržnje u Uredu za demokratske institucije i ljudska prava pri OESS-u daje pregled različitih pristupa zločinu iz mržnje nad osobama s invaliditetom i primjere kako se definira i rješava u zemljama unutar regije OESS-a. Gđa Perry predstavlja dostupne statističke podatke o zločinu iz mržnje nad osobama s invaliditetom u Europi.

12.00 – 13.30 Fokus grupe uz osvježenje

Sudionici su podijeljeni u dvije grupe. Jedna grupa je za osobe s invaliditetom i njihove organizacije, druga za ostale sudionike.

13.30 – 14.45 Ručak i kava

14.45 – 15.45 Zločin iz mržnje nad osobama s invaliditetom - pregled osobnih iskustava sudionika

Moderator: Miro Griffiths (ENIL)

15.45 – 16.30 Zločin iz mržnje nad osobama s invaliditetom – stanje u Hrvatskoj

Moderator: Joanna Perry (OESS-ODIHR)

Davor Derenčinović, Pravni fakultet Zagreb i Anka Slonjšak, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom predstavlja pravni i politički okvir u Hrvatskoj.

17.00 Večera

2. dan: 14. listopada

9.00 - 9.15 Ponavljanje zaključaka prvog dana i ciljevi ostatka seminara

9.15 – 9.45 Primjer: Povreda prava osobe s invaliditetom pred Europskim sudom za ljudska prava – Predmet Đorđević protiv Hrvatske

Izlagatelj: odvjetnica Ines Bojić

9.45 - 10.30 Primjer: na koji se način u Velikoj Britaniji rješavaju slučajevi zločina iz mržnje nad osobama s invaliditetom

Moderator: Joanna Perry

Izlagatelj: Paul Giannasi, Ministarstvo pravosuđa, Velika Britanija

10.30 - 10.45 Pauza za kavu

10.45 – 11.45 Koja je moja uloga i što mogu učiniti u Hrvatskoj?

Moderator: Joanna Perry, OESS-ODIHR

Zajedno s kolegama iz drugih institucija i organizacija, sudionici osmišljaju što je potrebno učiniti kako bi se podigla razina svijesti i informiranosti, te poboljšalo rješavanje slučajeva zločina iz mržnje nad osobama s invaliditetom.

11.45 - 12.45 *Predstavljanje primjera i prijedloga iz rada u grupama. Sudionici dogovaraju iduće korake.*

12.45 - 13.00 **Daljnji koraci i akcije:** Branka Meić Salie, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom

13.00 **Zatvaranje seminara i ručak**

Za dodatne informacije, molimo, kontaktirajte:

European Network on Independent Living
Ground Floor, Chase House
City Junction Business Park
Northern Cross
Malahide Road
Dublin 17
Ireland

Tel: +3531 525 0700

E-mail: secretariat@enil.eu

Web: <http://www.enil.eu>

Provedeno u sklopu projekta 'Proud, Strong and Visible – Promoting the Choice, Control and Participation of Disabled People in Europe', koji je financirala Europska komisija (2014 Action Grant) i ULOBA, Norveška.